

18. Радянські органи державної безпеки у 1939 – червні 1941 р.: документи ГЛА СБ України / упор. В. Даниленко, С. Кокін. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 1311 с.
19. Редліх Ш. Разом і нарізно в Бережанах : пер. з англ. / Ш. Редліх. – К. : Дух і літера, 2002. – 325 с.
20. Роль етнічного чинника в міжконфесійних стосунках у Західній Україні напередодні німецько-радянської війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.history.ivfr.net/article.php?id=1009>
21. Руккас А. Бойові дії радянських військ у вересні 1939 р. / А. Руккас // Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI ст.: історичні нариси : у 2-х кн. / ред. кол. : В. А. Смолій (голов. ред.), О. Є. Лисенко (відп. ред.) та ін. – К. : Наук. думка, 2010. – С. 165–195.
22. Семененко В. И. Великая Отечественная война: как это было... / В. И. Семененко, Л. А. Радченко. – Харьков : Книжный клуб «Клуб семейного досуга»; Белгород : ООО «Книжный клуб «Клуб семейного досуга»», 2008. – 416 с.
23. Трофимович В. Етно-демографічні зміни у Східній Галичині та Волині в роки Другої світової війни / В. Трофимович // Україна–Польща: важкі питання : матеріали XI Міжнар. семінару істориків «Українсько-польські відносини під час Другої світової війни» (Варшава, 26–28 квіт. 2005 р.). – Варшава : Світовий союз воїнів Армії Крайової; ТИРСА, 2006. – Т. 10. – С. 245–268.
24. Obywatele Rzeczypospolitej! // Kurjer Warszawski. – 1939. – 7 września. – № 247.
25. Polacy na frontach II wojny światowej / В. Brodecki, Z. Wawer, T. Kondracki. – Warszawa : Bellona, 2005. – 125 s.

Гулай Василь. Начало Второй мировой войны и внешнеполитические ориентации населения Западной Украины. В статье анализируются предпосылки и начало Второй мировой войны в оценке украинского, польского и еврейского населения Западной Украины осенью 1939 г. Отдельно характеризуются наиболее распространённые среди указанных этнополитических общностей варианты развития международной обстановки и будущего края. Также показаны идеологически-пропагандистские механизмы установления контроля Советского Союза над Западной Украиной в условиях разворачивания немецкой агрессии против Польши. По результатам представленного исследования можно утверждать о существовании среди населения Западной Украины на начальном этапе Второй мировой войны трёх основных внешнеполитических ориентаций на Советский Союз, Германию, Францию и Великобританию.

Ключевые слова: Вторая мировая война, Западная Украина, внешнеполитические ориентации.

Hulay Vasyl. The Beginning of the Second World War and Population's Foreign Policy Orientation of the of Western Ukraine. In the paper analyzes the prerequisites and the beginning of World War II in the assessment of Ukrainian, Polish and Jewish population of Western Ukraine in autumn 1939. Separately characterize most common versions of the international situation among the respective ethnic and political communities of edge and the future of the region. The author also shows the ideological propaganda mechanisms of the Soviet Union controlling over Western Ukraine in the deployment of German aggression against Poland in the first weeks of September 1939. The results of the present study can assert the existence of three major foreign policy preferences of the population of Western Ukraine in the initial phase of the Second World War the Soviet Union, Germany, France and the UK.

Key words: Second world war, Western Ukraine, foreign policy orientation.

Стаття надійшла до редколегії
22.03.2013 р.

УДК 339.92:061.1 ЄС

Максим Войчук

Внутрішній ринок Європейського Союзу: еволюція та пріоритети розвитку

У структурі сучасної системи світового господарства місце, роль і число інтеграційних об'єднань зростає з кожним роком. Проведення дослідження основних особливостей та стратегій розвитку Європейського Союзу як класичного прикладу й найбільш динамічного інтеграційного об'єднання дає можливість визначити та побудувати засади майбутньої системи світового господарства й міжнародних економічних відносин. У цій статті представлено результати дослідження внутрішнього ринку ЄС як цілісної економічної системи. Проаналізовано сутнісний підхід до визначення категорії «внутрішній ринок» на основі нормативно-правових актів Європейського Союзу. Розглянуто основні принципи його формування та проблеми, що виникали в процесі його становлення. Визначено основні показники ефективності його функціонування загалом і для окремих держав-членів зокрема.

Ключові слова: внутрішній ринок, спільна політика, Європейський Союз, економічна інтеграція.

© Войчук М., 2013

Постановка наукової проблеми та її значення. Розвиток сучасної системи світового господарства немислимий без функціонування в ньому інтеграційних об'єднань, кількість та роль яких зростає з кожним роком. Інтеграційні угруповання, що початково мали форму економічної кооперації, на основі спільних політичних, історичних, географічних і культурних ознак сьогодні дедалі більше набувають форми політичних конфедерацій із яскраво вираженим економічним базисом. Класичним прикладом інтеграційного об'єднання, що дедалі більше набуває ознак такої конфедерації, є Європейський Союз. Саме дослідження основних особливостей і стратегій розвитку цього об'єднання дає змогу визначити та побудувати засади майбутньої моделі світового господарства й міжнародних економічних відносин.

Об'єднання довкола певного набору спільностей не виключає виокремлення конкретної складової, що становитиме прерогативу розвитку спільноти та визначатиме механізм побудови взаємозв'язків між її членами. В основі всіх інтеграційних об'єднань лежить саме економічний складник, підсилений тими чи іншими політичними й геостратегічними інтересами їхніх учасників. Саме тому дослідження економічного механізму функціонування конкретного об'єднання дає змогу зрозуміти логіку формування подальших засобів і механізмів взаємодії.

Аналіз досліджень цієї проблеми показав, що проблемами функціонування та розвитку Європейського Співтовариства займалися такі провідні вітчизняні науковці, як В. В. Копійка, А. С. Філіпенко, О. І. Шнирков, В. А. Вергун, І. М. Грабинський, А. І. Мокій, О. І. Рогач, А. Ф. Мельник, Є. В. Савельєв, у працях яких висвітлено різноманітні аспекти розвитку цього інтеграційного об'єднання й процесів міжнародної інтеграції загалом. Проте в цілому в українській науковій літературі питання розвитку внутрішнього ринку ЄС, його основоположних концепцій та перспектив функціонування висвітленого недостатньо.

Мета цієї роботи – визначення сутності, основних етапів еволюції й перспектив розвитку внутрішнього ринку Європейського Союзу. Її досягнення передбачало постановку та розв'язання таких завдань:

- проаналізувати сутнісний підхід до визначення категорії «внутрішній ринок ЄС»;
- визначити основні етапи формування внутрішнього ринку;
- виокремити особливості та проблеми розвитку внутрішнього ринку ЄС на сучасному етапі;
- провести аналіз кількісних показників та перспектив розвитку внутрішнього ринку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Римський договір (Договір), що став нормативно-правовою основою формування та розвитку Європейського Співтовариства, визначає також основні категорії та дифініціює поняття, які фігурують у нормативно-правових документах Співтовариства. Зокрема, стаття 2 Договору визначає основну мету створення внутрішнього ринку таким чином: «Спільнота, через створення спільного ринку та поступове узгодження економічної політики держав-членів, має забезпечити гармонійний розвиток економічної діяльності на всій своїй території, постійний і збалансований розвиток, зміцнення стабільності, швидке зростання рівня життя та поглиблення стосунків між державами, що входять до неї» [3, с. 4].

Щодо визначення власне категорії «внутрішній ринок», то в україномовній науковій літературі вона використовується мало. Частіше можна натрапити на категорію «спільний ринок», що розглядається не тільки в її першочерговому значенні – етап інтеграції, а й зазвичай заміняє собою визначення категорії «внутрішній ринок». Для чітко розмежування цих категорій та усунення всіх неточностей у їх використанні варто звернутися до постанови Суду ЄС у справі № 15/81, датованій 5 травня 1982 р. Згідно з висновком Суду, «спільний ринок – це етап економічної інтеграції, спрямований, на скасування всіх торговельних перешкод у межах Спільноти з метою об'єднання національних ринків у єдиний ринок, створюючи таким чином умови, якнайбільше наближені до справжнього внутрішнього ринку» [2, с. 1409].

Варто також зазначити, що в Договорі не згадується категорія «єдиний ринок», натомість ідеться про «спільний ринок» та його кінцевий результат «внутрішній ринок», що в 14 статті Договору визначається таким чином: «простір без внутрішніх кордонів, де вільний рух товарів, послуг, капіталу, а також вільне пересування людей забезпечуються відповідно до положень цього Договору» [3, с. 8]. У цьому розділі Договору також розглянуто перешкоди, які Спільнота мала

подолати до кінця 1992 р., протягом стадії спільного ринку на шляху до кінцевої мети – внутрішнього ринку. 1985 р. цю мету встановив Голова Європейської комісії Жак Делор.

Створення внутрішнього ринку, потребувало не тільки поглиблення торговельних відносин між державами – учасниками процесу; для цього також був необхідним вільний рух факторів виробництва – праці, послуг і капіталу. У подальшому це зумовлює потребу в праві на вільне пересування фізичних і юридичних осіб у межах Спільноти для здійснення їхньої професійної чи комерційної діяльності. Ключове слово для категорії «внутрішній ринок» – поняття «свобода» [1, с. 79].

Проте «внутрішній ринок» у цьому розрізі – це не просто теоретична категорія для Співтовариства, – він являє собою певну економічну ситуацію, набираючи форм явища та процесу. Відповідно до цього, еволюція внутрішнього ринку розглядається водночас як юридичний і політичний процес. Концепція внутрішнього ринку вимагає усунення всіх бар'єрів на шляху міждержавної торгівлі та всіх національних заборон на створення та остаточне узгодження законів і правил на всій території Співтовариства. У цьому контексті йдеться про нехтування певними національними пріоритетами, зокрема про часткову нівеляцію національних механізмів захисту виробників, у частині державної допомоги та створення спеціальних режимів для розвитку. Відповідно, цей факт призводить до часткового гальмування впровадження механізмів функціонування внутрішнього ринку. Проте це компенсується відкриттям нових ринків та зняттям обмежень на доступ до наявних через створення єдиної системи правил та режимів для резидентів країн-учасниць. Саме стратегію економічного рівноправ'я взято на озброєння Спільнотою. Вона ефективно функціонує до сьогодні.

Формування внутрішнього ринку першочергово передбачало ліквідацію бар'єрів у торгівлі, русі капіталу та громадян. Водночас деякі бар'єри розглядаються як абсолютно несумісні з внутрішнім ринком, проте інші можуть розглядатися як допустимі. У першому випадку на Європейський Суд покладено прийняття рішення про те, які бар'єри відносити до тієї чи іншої категорії.

Проте питання визначення сумісності економічних правил і норм належить не тільки до юридичної, а й до політичної площини. Визначення основних бар'єрів у торгівлі тягне за собою питання про їх функціонування в окремих державах-членах та Співтоваристві загалом, що, відповідно, вимагає прийняття рішень або на національному рівні, або ж делегування країнами-членами права приймати відповідні рішення на рівні ЄС.

Саме питання торгових бар'єрів було першочерговим і ключовим на початковому етапі формування внутрішнього ринку. Причому важливого значення в цьому розрізі набуває питання про сутнісне розмежування обмежень для торгівлі на дві групи: перша містить ті бар'єри, що обтяжують загальні умови ведення бізнесу в рамках Спільноти, друга – обмеження, спрямовані на захист споживачів через регулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Реалізація принципу «чотирьох свобод», закладеного в Договорі, відбувалася протягом тривалого часу, а завершення передбачало створення внутрішнього ринку. Відправною точкою у створенні внутрішнього ринку в самому Співтоваристві прийнято вважати 1992 р., коли завершено етап Спільного ринку та відбувся перехід до Економічного союзу.

У 2012 р. Співтовариство відзначило чергову річницю створення внутрішнього ринку – 20-річчя від умовної дати його започаткування, дати, що передбачала завершення етапу інтеграції «спільний ринок». Економічні показники якнайкраще свідчать про ефективність його функціонування: із 1992-го до 2008 рр. завдяки існуванню внутрішнього ринку створено 2 770 000 додаткових робочих місць, а загальний приріст ВВП склав 2,13 %. Відчутним покращенням стало також зниження цін для кінцевих споживачів, наприклад витрати на мобільний зв'язок зменшилися на 70 %. Для громадян Спільноти внутрішній ринок дав можливість вільно пересуватися, жити й працювати, де вони забажають. Для молодих людей це відкрило можливість навчатися за кордоном – понад 2,5 млн студентів скористалися цією можливістю в останні 25 років. Для 23 мільйонів компаній у Співтоваристві внутрішній ринок відкрив доступ до 500 млн споживачів [6].

Що стосується кількісних показників, то на рис. 1 представлено динаміку торгівлі в межах Співтовариства та з третіми країнами. Виходячи з побудованого графіка ми можемо говорити про першочергове значення торгівлі в рамках ЄС-27. Попри стабільне переважання кількісних показників торгівлі з третіми країнами, сума торгових потоків у рамках об'єднання є дещо меншою, а у 2004 р. навіть переважає в кількісному вимірі.

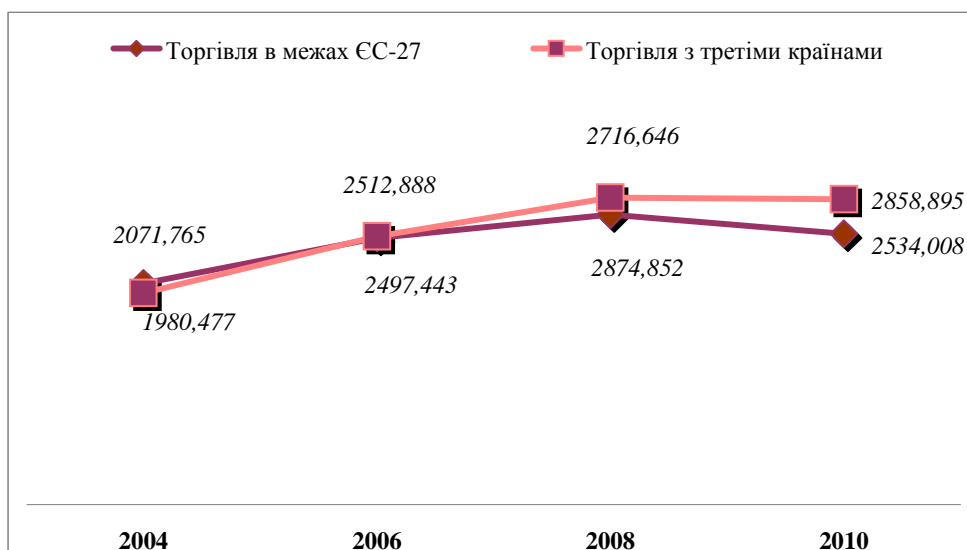

Рис. 1. Зовнішня торгівля ЄС-27, млн євро [3, с. 84–86]

Для визначення ефективності функціонування внутрішнього ринку Співтовариства в рамках дослідження також порівняно торгівлю з ЄС-27 та третіми країнами, двох дійсних членів ЄС – Федеративної Республіки Німеччина, чий показник зовнішньоторговельного обороту є третім у світі, і Республіки Польща як представника останньої хвилі розширення. Для аналізу взято показники торговельного обороту з країнами ЄС-27, що порівнювалися з третіми країнами, для першої, та зміни показника в межах Співтовариства після приєднання до внутрішнього ринку для другої, тобто визначення ефекту від вступу до Спільноти.

Як видно з рис. 2, ФРН торгівлю в рамках внутрішнього ринку веде активніше, ніж із третіми країнами, у тому числі й Україною. Показники експорту та імпорту до/з групи країн ЄС-27 значно переважають відповідні показники з третіми країнами, і після 2004 та 2008 рр., відповідно до збільшення дійсних членів Співтовариства, вони зросли, що свідчить про дієвість механізму внутрішнього ринку та його переваг для країн-членів.

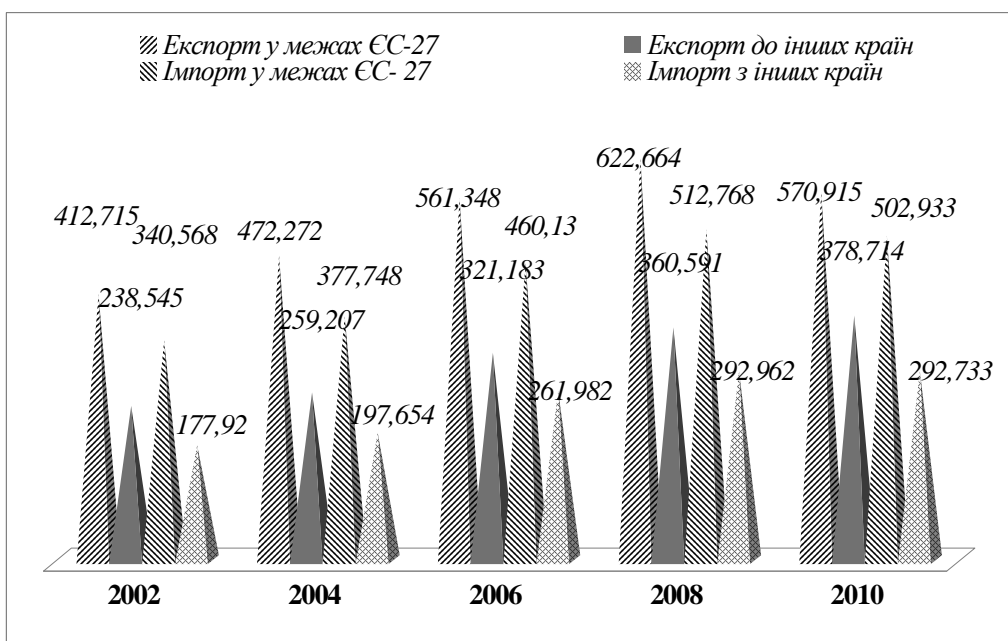

Рис. 2. Зовнішня торгівля ФРН, млн євро [3, с. 84–86]

Відповідно до рис. 3, можна стверджувати про позитивні ефекти в торгівлі з країнами групи ЄС-27 для Республіки Польща після приєднання до Співтовариства. Зокрема, чітко прослідковується тенденція до збільшення торгівлі в рамках Співтовариства, що зберігалася до останнього часу.

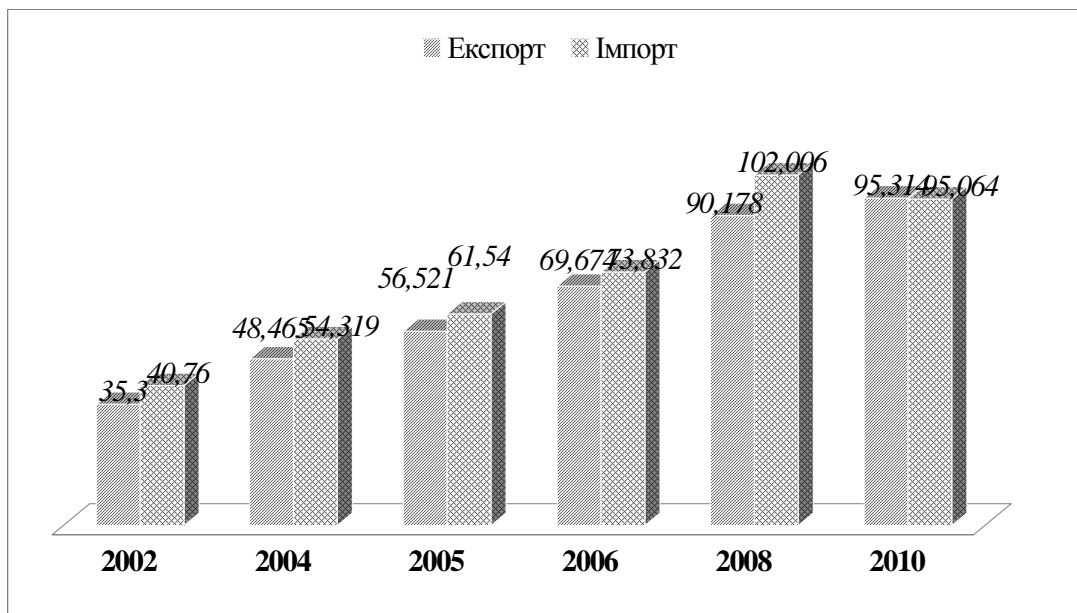

Рис. 3. Зовнішня торгівля Польщі з країнами ЄС-27 [3, с. 264–266]

Загалом, Співтовариство може пишатися створенням дійсно ефективного економічного механізму взаємодії, що вже понад два десятиліття дає високі результати та цілком себе виправдовує.

Ураховуючи мінливість економічних тенденцій і явищ, зміну соціальних прерогатив та загальний поступальний розвиток цивілізаційних процесів, розвиток внутрішнього ринку є безперервним процесом. Різні фактори мають вплив на загальну економічну й політичну ситуацію і в Співтоваристві, і за його межами, що, відповідно, вимагає постійного реагування та здатності до змін системи внутрішнього ринку.

Сучасний етап розвитку внутрішнього ринку ЄС визначається необхідністю проведення реформ управлінського характеру, причому як на рівні національному, так і на рівні Спільноти, для формування стійкого та гнучкого ринкового механізму для реагування на внутрішні й зовнішні дестабілізаційні фактори, як, наприклад, світова фінансова криза 2008–2010 рр.

Відповідно, для цього у 2011 та 2012 рр. Європейською комісією розроблено документи директивного спрямування, які містять опис основних особливостей і проблем у розвитку внутрішнього ринку, що отримали назву Single Market act I та Single Market act II, відповідно [5; 6].

Відповідно до цих документів, внутрішній ринок визначається як ключовий інструмент для досягнення довгострокових цілей Співтовариства в частині підтримки високої конкурентоспроможності й соціально орієнтованої ринкової системи економіки, причому узгодження та взаємодоповнюваність внутрішньої й зовнішньої політики Спільноти повинна сприяти загальному економічному зростанню, а отже й добробуту спільноти загалом [5].

Формування ефективного ринкового механізму орієнтоване передусім на суспільство та бізнес структури, що виступають ключовими споживачами й гравцями цього ринку. Ключовим фактором у досягненні ефективного функціонування внутрішнього ринку визначається постійна узгоджена політика керівних структур Співтовариства та національних органів держав-членів.

У Single Market act II, розробленому Європейською комісією, представлено дванадцять ключових інструментів реформування внутрішнього ринку для його подальшого ефективного розвитку, які відображають комплексний підхід до визначених проблем. Окрім цього, визначено 50 додаткових заходів для стимулювання зростання й зміцнення довіри. Європейський парламент спільно з Радою ЄС, Європейським комітетом із питань економічного й соціального розвитку, Комітетом регіональ-

ного розвитку та іншими зацікавленими суб'єктами представили широкому загалу політичне бачення для подальшого розвитку внутрішнього ринку [6].

Основними інструментами є:

- полегшення доступу малих і середніх підприємств до фінансових ресурсів. Саме малі та середні підприємства (або ж, згідно з офіційним скороченням, – SMEs) визначаються як рушійна сила економічного розвитку, у міру своєї здатності ефективніше й швидше реагувати на зміни в економічній системі;
- збільшення мобільності робочої сили через формування єдиної системи визнання кваліфікації спеціалістів, що дасть змогу диверсифікувати напрями зменшення рівня безробіття в окремо взятих країнах-членах;
- створення уніфікованої системи захисту прав інтелектуальної власності, що дасть змогу підвищити інвестиційну привабливість та збільшити інвестиційні потоки в рамках Співтовариства;
- удосконалення системи захисту прав споживачів у частині створення єдиної електронної системи для спрощення процедури й полегшення відносин між виробниками та споживачами;
- реформування європейської системи стандартизації в частині надання послуг, зокрема, для спрощення процедури й підвищення її якості та ефективності;
- покращення законодавчого регулювання транспортної й енергетичної інфраструктур у рамках пріоритетних для Спільноти проектів із метою підвищення сумісності та взаємодії між різними групами;
- формування внутрішнього електронного ринку, зокрема системи електронного підпису, для оптимізації ринку електронної комерції;
- розвиток соціальних інвестиційних фондів у рамках Співтовариства для збільшення можливостей та перспектив розвитку національних ініціатив у цій сфері;
- регламентування енергетичної сфери в частині збільшення кількості й ефективності використання альтернативних джерел отримання енергії та зменшення негативного впливу на довкілля;
- підвищення рівня соціальних гарантій у рамках усього Співтовариства [5].

Отже, говорячи про завершення етапу спільного ринку на шляху економічної інтеграції Європейського Співтовариства, варто говорити про формування в рамках Спільноти внутрішнього ринку, що побудований на основі ключових економічних і соціальних свобод. Внутрішній ринок ЄС являє собою не просто сукупність національних ринків країн-членів, а якісно нову цілісну систему, що регламентується наднаціональними органами та, відповідно, усе більше набуває рис внутрішнього ринку в його класичному розумінні для окремо взятого економічного утворення.

Джерела та література

1. Ніколас Мусис Усе про спільні політики Європейського Союзу : пер. з англ. / Мусис Ніколас. – К. : К.І.С., 2005. – 466 с.
2. Eurostat: The Official Page [Electronic resource]. – Mode of access : <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
3. External and intra-EU trade: A statistical yearbook. Data 1958–2010. – Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2011. – 410 p.
4. Judgment of May 5 Gaston Schul., case 15/81, ECR 1982 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.competitionlaw.cn/upload/temp_09060910426989.pdf
5. Single Market act I [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0206:FIN:EN:PDF>
6. Single Market act II [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act1_en.pdf
7. The Treaty of Rome [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=5&cad=rja&ved=0CFQQFjAE&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fconomy_finance%2Femu_history%2Fdocuments%2Ftreaties%2Ffromtreaty2.pdf&ei=FW4eUcv6HsfStAav14HwDQ&usq=AFQjCNF13tEWSEsI32VJcyE7u31btqT7pA&bvm=bv.42553238,d.Yms

Войчук Максим. Внутренний рынок Европейского Союза: эволюция и перспективы развития. В структуре современной системы мирового хозяйства место, роль и число интеграционных сообществ возрас-

тают с каждым годом. Исследование основных особенностей и стратегий развития Европейского Союза как классического примера и наиболее динамического интеграционного объединения даёт возможность определить и построить засады будущей модели мирового хозяйства и международных экономических отношений. В данной работе представлены результаты исследования внутреннего рынка ЕС как целостной экономической системы. В статье анализируется сущностный подход к определению категории «внутренний рынок Европейского Союза» на основе нормативно-правовых актов Сообщества. Рассмотрены основные принципы его формирования и проблемы, которые возникали в ходе его становления. Определены основные показатели эффективности его функционирования в общем и для отдельно взятых стран-членов в частности.

Ключевые слова: внутренний рынок, совместная политика, Европейский Союз, экономическая интеграция.

Voichuk Maksym. Single Market of European Union: Evolution and Priorities of Developing. In the structure of the modern world economic system the place, role and number of of integration communities are increasing every year. The research of the characteristics and strategies for the development of the European Union, as a classic and the most dynamic example of integration union, makes possible to define and build the principles of the future model of world economy and international economic relations system. This study presents the results of the research of EU single market as an integrated economic system. The article examines the essential approach of the definition the category single market of the European Union, on the basis of legal acts of the Community. The basic principles of its formation and the problems, that arose in the course of its development. The key performance indicators of its functioning in general, and for individual member countries in particular, are defined.

Key words: single market, common policy of the European Union, economic integration.

Стаття надійшла до редколегії
22.04.2013 р.